

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології.
Кафедра суспільних комунікацій та регіональних студій

Силабус курсу

СОЦІАЛЬНІ ЕКСКЛЮЗІЇ ТА ІНКЛЮЗІЇ В СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКІВ

Обсяг	3 кредити (90 год.)
Семестр	2
Дні, час, місце	За розкладом
Викладач (-і)	Мосійчук Тамара
Контактний телефон	0972183627
E-mail	t.mosiichuk13.07@gmail.com
Робоче місце	Кафедра суспільних комунікацій та регіональних студій
Консультації	Онлайн-консультації. четвер 14.20 – 15.50, платформа zoom
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни	Навчальна дисципліна «Соціальні ексклюзії та інклюзії в суспільстві ризиків» спрямована на дослідження, вивчення та засвоєння сутності, напрямів та причин ексклюзії та способів, механізмів та компонентів формування інклюзивних просторів і їх форм у різних сферах життєдіяльності суспільства в умовах воєнного стану.
Місце дисципліни в освітній програмі:	Дисципліна відноситься до вибіркового курсів
Мета курсу.	Мета: формування у здобувачів вищої освіти, майбутніх фахівців, теоретичних та практичних знань, навичок та умінь, які дозволяють зрозуміти сенс змін в сфері безпекового простору в умовах воєнного стану; гідно і ефективно діяти в ситуаціях викликів і ризиків, що спричиняють явища соціальної ексклюзії/інклюзії в Україні. Соціальні потрясіння, лиха, пандемії, терористичні акти, війна, загострюють значення безпеки, соціального благополуччя і виводять в число найбільш затребуваних людьми і суспільством. Висвітлення ризиків та руйнівних явищ ексклюзії на макро- мезо- та мікро- рівнях соціальної структури сучасного українського соціуму зумовлять мотивацію здобувачів до наукового осмислення й дослідження причин, наслідків і способів забезпечення ризиків щодо вразливих соціальних спільнот у формуванні соціальної політики в інклюзивних державних установах та інституціях. Викладання навчальної дисципліни «Соціальні ексклюзії/інклюзії в суспільстві ризиків» сприятиме формуванню безпекознавства на основі соціологічного кута зору на феномен соціальної ексклюзії/інклюзії та соціальної політики у суспільстві ризиків; прищеплення основних цінностей безпекової поведінки.
Завдання дисципліни:	Завдання: - сформувати основи знань та вмінь щодо використання теоретичних положень та практичних навичок для аналізу конкретних ситуацій

	<p>(не)безпеки, викликів та загроз</p> <ul style="list-style-type: none"> - сформулювати соціологічне бачення соціальної реальності на основі отриманих знань, умінь та навичок наукового аналізу функціонування суспільства, що спонукатиме до наукового пізнання феномену соціальної ексклюзії/інклюдії та глибокого вивчення принципів суспільної безпеки, - поглибити знання основних цінностей безпекової культури у суспільстві ризиків та соціальної невизначеності; - розкрити сутність сучасних концепцій ризику, які розглядаються як соціальне явище в історичному та соціокультурному контекстах розвитку суспільства; - засвоїти теоретичні основи та специфіку механізму продукування загроз, ризиків, небезпек і дослідити теоретичні основи та механізми формування соціального виключення у суспільстві, яке розглядається з позицій макро- мезо- мікро-рівнів в Україні; - розвинути рівень професійних навичок і основ соціологічного аналізу в пізнанні процесів різних форм та категорій соціальної ексклюзії/інклюдії у сферах суспільного життя; - дослідити програмні методи превенції та інтервенції та їх впровадження у сфері соціальної політики на індивідуальному рівні щодо клієнтів соціальної роботи з метою забезпечення ризиків та налагодження зв'язків з суб'єктами соціальної політики в інклюдивних державних установах та інституціях;
--	--

ОПИС КУРСУ

<p>Форми методи навчання</p>	<p><i>i</i> Курс складає 90 год. Буде викладений у формі лекцій (16 год.) та практичних (14 год.) занять, організації самостійної роботи здобувачів (60 год.).</p> <p>Викладання та вивчення навчальної дисципліни здійснюється наступними методами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – словесні методи: лекція, пояснення, дискусія; – наочні методи: презентація, ілюстрація, демонстрація; – методи формування практичних умінь і особистісних якостей: виконання практичних завдань, дискусії, «мозкова атака», рольові ігри, підготовка і здійснення виступів перед аудиторією. <p>Самостійна робота включає роботу з текстовим матеріалом та навчально-методичною літературою, соціологічними та статистичними даними й виконанням практичних завдань: складання тематичного тезаурусу, есе, складання реферату, підготовку презентацій, формування каузальних моделей соціальної реабілітації.</p>
<p>Зміст навчальної дисципліни</p>	<p>Змістовий модуль 1. Проблемне поле предметного концепту «соціальна ексклюзія/інклюдія».</p> <p>Тема 1. Об'єкт, предмет та завдання вивчення навчальної дисципліни.</p> <p>Об'єкт, предмет, завдання навчальної дисципліни. Категоріальний апарат, що пояснює явище соціальної ексклюзії/інклюдії. Соціальна структура суспільства; безпека та порядок; безпека та її об'єкти; соціальна безпека та соціальні зміни; Соціальна напруженість соціальна нестабільність; ризик, суспільство ризику; бідність/нерівність, соціальна ексклюзія/інклюдія, соціально-економічні трансформації, депривація, дискримінація, соціальні зв'язки;</p> <p>Тема 2. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: виміри та вплив</p>

на продукування незахищених та соціально-вразливих категорій населення та деформацію соціальної структури суспільства.

Соціологія ризику і невизначеності: сучасні концептуалізації. Ризик як соціальне явище в історичному та соціокультурному контекстах розвитку суспільства. Політична влада як джерело ризику. Ризики у нестабільних суспільствах у ракурсі парадигми складності. Глобальні ризики: системний характер та руйнівний потенціал. Визначення соціальних процесів і станів в українському суспільстві: застосування означень «кризові», «турбулентні», «нестабільні», «мерджентні», «конфліктні». Прояви станів нестабільності на всіх головних сферах і вимірах життя – міжнародній, економічній, політичній, соціокультурній, демографічній, соціопсихологічній, культурній. Чинники соціальної напруженості: деформація соціальних зв'язків в українському суспільстві: глобальні ризики, регіональні ризики, галузеві ризики

Тема 3. Вплив дії негативної сторони ризику на продукування незахищених та соціально-вразливих категорій населення та деформацію соціальної структури суспільства.

Ризики соціальної напруженості в українських реаліях: осередки зростання та чинники стримування. Характер взаємозв'язку і взаємовпливу безпеки/небезпеки і її середовища у період воєнного стану суспільства. Дослідження деформації соціальних зв'язків в українському суспільстві. Причини депривації, яка за певних умов спричиняє соціальну напруженість, нестійкість масових настроїв і суспільної думки(за результатами досліджень соціологічних Центрів)

Змістовий модуль 2. Теоретико-методологічні підходи щодо визначення процесів соціальної ексклюзії/інклюдії.

Тема 4. Процеси соціальної ексклюзії/інклюдії в сучасних суспільствах

Поняття та види ексклюзій. Французький та англосаксонський підходи. Н. Луман про на масштабний рівень продукування та поглиблення нерівностей метакод включення/виключення. М. Вольф про розгляд ексклюзії в описовому, аналітичному та нормативному аспектах. Класифікація від ексклюзії М. Вольфа, У.Бека й ін. Соціальні ексклюзії/інклюдії як форми інтеграції в суспільство: негативна інтеграція виключення та позитивна інтеграція включення; об'єктивні та суб'єктивні чинники ексклюзії; блокування соціальних ліфтів; ситуація та стан соціальної ексклюзії. Жертви (групи) ексклюзії.

Тема 5. Соціальна ексклюзія в Україні.

Ознаки та форми прояву ексклюзії в сучасному суспільстві. Причин виникнення ексклюзії, наслідки впливу на суспільство на макро рівні: процес деформації соціальної структури (форми прояву, чинники, категорії). Соціальні ексклюзії за мікрорівні формування: дискримінаційні прояви як нерівний доступ до ресурсів та соціальних можливостей: соціально-економічний аспект. Українські науковці О. Оксамитна, О Хмелько, М. Карп'як про вплив ексклюзії на соціальну структуру суспільства. Ризики соціальної напруженості в українських реаліях: осередки зростання та чинники стримування. Структурні виміри соціальної напруженості крізь призму соціально депривованих груп: вимушених переселенців, внутрішньо переміщених осіб, учасників/ветеранів ЗСУ, волонтерів. Соціальна напруженість в оцінках населення: динаміка і сучасний стан за результатами соціологічних досліджень.

Змістовий модуль 3. Концептуалізація соціальної інклюдії як виду соціальної діяльності.

	<p>Тема 6. Інклюзивні державні установи та інституції як нова філософія соціальної системи безпеки суспільства. Інклюзивний розвиток як передумова гуманного розвитку суспільства та найважливіший чинник подолання бідності. Індекс інклюзивного розвитку. Загальні умови створення інклюзивних інститутів. Визначення необхідності функціонування спеціалізованих державних закладів та прагматика соціальної реабілітації соціуму в умовах глобальної інклюзивної економіки.</p> <p>Тема 7. Соціальна політика щодо вразливих соціальних спільнот в інклюзивних державних установах та інституціях. Умови та способи вивчення соціального благополуччя населення. Соціальна політика держави: соціальний захист, соціальна підтримка та соціальна допомога. Законодавчі акти щодо захисту груп соціальної ексклюзії. Актуальність парадигми соціальної реабілітації соціуму у державних установах. Соціально-економічні та політичні проблеми сучасного світу. Соціокультурні практики інклюзії. Громадські та волонтерські рухи.</p> <p>Тема 8. Формування принципів соціальної безпеки у діяльності фахівців соціальної сфери щодо груп ексклюзії/інклюзії у воєнному стані та ситуації соціальної невизначеності суспільства. Зростання значущості безпеки в сучасному світі (зовнішні і внутрішні чинники). Актуальність феномена безпеки для оцінки життєдіяльності людини, сім'ї, соціальних груп та сталого розвитку держави. Безпека як основний фактор соціального відтворення різних суб'єктів історичного процесу. Соціологічний моніторинг безпеки життєдіяльності особистості та соціальних спільнот. Особливості досліджень та значущість знань соціальної безпеки здобувачами вищої освіти.</p>
<p><i>Перелік рекомендованої літератури</i></p>	<p style="text-align: center;">13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА</p> <p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. Київ: НІСД, 2016. 528 с. 2. Войницька К., Кусік Н. Сутність поняття соціальної інклюзії міста та її значення в забезпеченні національної безпеки держави. - Суспільство та безпека. С. 124-130. Режим доступу: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8551 3. Дікова-Фаворська О.М., Інклюзія в Україні: перший досвід впровадження в оцінках експертів.- Український соціум, 2020, № 4 (75 С) С. 113-126. 4. Павлов О. І., Дідух С. М. Інклюзивний розвиток України як система.- Економіка та управління національним господарством. - Проблеми економіки № 4 (46), 2020. С.75-81. 5. Калашнікова Л. В. Соціологічний моніторинг безпеки життєдіяльності особистості: проблеми теорії. Український соціум. 2017. No 1. С. 49-59 6. Карп'як М. О. Соціальна ексклюзія в Україні: ознаки та форми прояву в сучасному суспільстві // ISSN 1562-0905 Регіональна економіка 2020, №2 С 144-152. 7. Мосійчук Т.Є. Особливості потенційних соціально-ексклюзійних процесів у середовищі майбутніх фахівців // Вісник Одеського національного університету. Том 20 Випуск1(22). Соціологія і політичні науки.- 2015. С.40-46. 8. Мосійчук Т.Є. Особливості розробки системи емпіричних показників рівня соціальної безпеки освітнього середовища/ І.Крапива/ НАВІТУС/

	<p>Науковий журнал. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Випуск 6. Одеса, 2018. С. 77-84.</p> <p>9. Перегудова Т. Соціально-трудова інклюзія: теоретичні основи визначення.- Економіка та суспільство Випуск № 37/2022. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1223</p>
--	---

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється наступними методами:

- опитування за програмним матеріалом, який викладається на лекціях;
- обговорення дискусійних питань, що розглядаються на практичних заняттях;
- відпрацювання практичних навичок;
- оцінювання виконання самостійної роботи;

Форма підсумкового контролю – залік. Загальна підсумкова оцінка (сума балів) складається з оцінки поточного контролю результатів навчання впродовж семестру. Схема розподілу балів:

Кількість балів за поточний контроль - 60.

Максимальна кількість балів за підсумковий контроль - 40.

Критерії оцінювання поточного контролю: оцінюються знання, які виявив здобувач при роботі на семінарських заняттях та при виконанні самостійної роботи. Додаткові до поточного оцінювання бали нараховуються за індивідуальне завдання.

Оцінювання знань (розподіл балів) здобувачів

Метод	Форма	Бали	Максимум
Усний контроль	Опитування	2 балів	16
Практичний контроль	Робота на семінарах	3 бали	44
Індивідуальне самостійне завдання	Презентація за модулем	15 балів	15
Реферат	Аналіз наукових робіт вітчизняних вчених	5 балів	5
Аналіз статистичних даних	Доповідь/презентація	10 балів	10
Аналіз соціологічних даних	Доповідь/презентація	10 балів	100

Самостійна робота здобувачів.

Форми	методи контролю	строки здачі завдань
Підготовка презентації	<u>презентація</u>	<i>Студент обирає форму самостійної роботи. Тему та строк виконання обговорює з викладачем.</i>
Складання реферату	<u>реферат</u>	
Виконання практичного завдання	<u>Звіт на основі аналізу</u>	

Критерії оцінювання самостійної роботи

Вид	Максим к-сть балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Презентація	15	Відповідність змісту доповіді студента та/або оригінальність візуального представлення відповідному навчальному матеріалу.
Реферат	5	Здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на

		джерела.
Практичне завдання	10	Самостійність та змістовність виконання практичного завдання. Його відповідність поставленим цілям.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання заліку можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана
Політика щодо академічної доброчесності:	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначає Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І.Мечникова http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізнень:	Відвідування практичних занять є обов'язковим компонентом оцінювання, що передбачає нарахування балів. За об'єктивних причин (напр., воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в он-лайн формі за графіком, погодженим із викладачем.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Всі здобувачі беруть активну участь у всіх заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують всі навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Всі здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.